

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB
ILICA BROJ 31, III. KAT

IZLAZI SVAKOG PETKA
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU

PRETPLATA: GOD. 60 D, POLUGOD. 30 D,
ČETVRTGOD. 15 D, POJEDINI BROJ 1.50 D.

Iza kongresa.

Piše dr. Aleksandar Licht.

IV.

Krajnju opoziciju vodjstvu kao takovu, a i njegovu stajalištu u pitanju »Jewish Agency« zauzimala je t. zv. grupa »cijonističke demokratije«, nastala na kongresu, u kojoj je naistaknutija ličnost bio poslanik poljskog sejma Jichak Grünbaum. U ostalom, ta je grupa okupljala još u toku kongresa razne nezadovoljnike, koji su joj pridolazili u zadnji čas kongresa (tako na pr. članovi cijonističke egzekutive dr. Lichtheim i dr. Sofovejčik i dva člana austrijske delegacije). Ova je grupa narasla na kraju na 26 delegata. Ako je po broju bila mala, ona je ipak vještom taktikom i istaknutom ulogom, što ju je Grünbaum zauzimao u poljskom cijonizmu, naročito skrenula pažnju na se, u toliko više, što je znala iskorišćivati parlamentarno manevrisanje, da stvara zabune u kongresu i u glavnome odboru.

Grünbaum je govorio s velikim patosom i valja utvrditi, da su krilatice, koje naliče na ton pučkih skupština, često nadomeštale stvarne argumente, pa da je, kad se mirno prosudi, taj govor dobro razočarao. Grünbaum je vodjstvu podmietao tendencije, koje ne postoje. Ustvrдио je dalje, e je stajalište vodjstva to, da samo jedan odbor može stvarati u Palestini, koji nema posla s našim pokretom masa i ne stoji pod uticajem izabranih zastupnika te da vodjstvo zabacuje načelo odgovornosti. Upada u oči, da su to tvrdnje, koje se ne mogu činjenicama potkrijepiti, jer prosto ne stoje, svakako ne u pretjeranoj formulaciji, koju je Grünbaum iznio.

Što dakle treba da bude? Po mišljenju Grünbaumovu stvorio bi se kaos, kad bi jedan dio »Jewish Agency« bio odgovoran cijonističkoj organizaciji, drugi drugoj, treći trećoj. Osnovno načelo za sastav »Jewish Agency« treba da bude: zajednička solidarna odgovornost jednoj korporaciji. Neuposlenost od nekoliko tisuća haluca ne smije da izazove paniku. Mi treba da ostanemo sebi vjerni, onda ćemo predobiti narod. Ne smijemo da se iznevjerimo načelima pokreta masa i (starih) principa narodnih pokreta, inače će cijonistička organizacija postati puko kolonizacijono preduzeće i ide putem k likvidaciji narodnog pokreta. »Jewish Agency« mora da ostane odgovorna nama, (t. j. cijonističkom kongresu). Put, kojim treba da idemo, jest budjenje i organizovanje naroda u cilju samopomoći i samoorganizacije.

Sa svim jasno nije, što Grünbaum hoće. Po njegovu govoru cijonistička organizacija ima sama da ostane Jewish Agency, no po rezoluciji njegove grupe traži se saziv židovskog svjetskog kongresa, na koji će se prenijeti skupnost prava i dužnosti koje je mandat za Palestinu dao cijonističkoj organizaciji. Do sastanka toga židovskoga kongresa ima se Jewish Agency proširiti na taj način, da u nju udju i z a b r a n i zastupnici onih židovskih slojeva koji hoće da saradjuju na obnovi narodne domaje u Palestini. Po izboru tih zastupnika oni će se sastati s akcionim odborom cijonističke organizacije u konferenciji, koja će se konstituirati u Council (vijeće) Jewish Agency-a te će birati izvršni organ ove potonje, a taj izvršni organ bit će solidarno odgovoran Councilu.

U čemu je, konačno, stvarna razlika između ovoga i Weizmannova stajališta? Grupa cijonističke demokratije u svome prijedlogu, što se tiče Jewish Agency, teoretski dovodi do onoga, što Grünbaum naziva likvidacijom cijonističke organizacije. Teoretski, kako će se vidjeti, zaključak, što ga je kongres prihvatio, a Weizmann — iako nerado — usvojio, izlaze na isto. U jednome i drugome prijedlogu osnovni je zahtjev sazov svjetskog židovskog kongresa. Razlika je samo u pogledu onoga, što ima da bude u medjuvrijeme do saziva toga kongresa. Po prijedlogu »cijonističke demokratije« ima da se u to medjuvrijeme Jewish Agency proširi izborom zastupnika u pojedinim zemljama, a po prijedlogu Weizmannovu predstavnicima velikih židovskih organizacija i Židova u pojedinim zemljama, dakle bez izbora.

Ima tu protuslovlja i nejasnosti. Po čemu će se izbori za svjetski židovski kongres razlikovati od izbora u Council? Kako će se izbori za Council moći ograničiti na način, da će birati doista samo oni, koji hoće da učestvuju u obnavljanju židovske narodne domaje? No o tome kašnje.

Ekstremnije, ali dosljednije i potpuno nedvoumno je stajalište Usiškinovo. Po njemu je jedini zadatak »Jewish Agency-a« politička reprezentacija prema engleskoj vladi. Ona nije institucija za ekonomski rad. Ta dva zadatka ne smiju se spojiti. Oni, koji su već mnogo učinili za Erec Jisrael, i ne će da udju u Jewish Agency. Ona ima da ostane čisto cijonistička. Treba se sazvati vijeće zašupnika grupa, koje hoće, da rade u Palestini, a to će vijeće sardjivati s cijonističkom organizacijom: ali samo na

ekonomskom području. Politički mi se ne možemo složiti s drugima, s onima, koji su kroz godine pobijali naše narodne težnje. Usiškin s toga smatra, da se XIII. kongres imao ograničiti na to da odluči samo u ujedinjavanju s drugima na ekonomskoj osnovci, to će reći izvan Jewish Agency-a: u Keren Hajesodu i drugim finansijskim institucijama cijonističke organizacije. Zaključiti ujedinenje u političkom pogledu (to će reći u Jewish Agency) bio bi skok u neizvjesnost, koji ne možemo riskirati, jer niti smo toliko jaki te bismo mogli preživjeti neuspjeh takova skoka, niti toliko slabi, te ne bismo imali što da izgubimo. Cijonistički, ovo je stajalište zacijelo najčišće i najizrazitije. U tome se zrcali uvjerenje muža, u kome je oličen primat i beskompromisnost cijonističkih i nacijskih postulata.

Hapoel Hacair.

Ideja.

II.

Radeći na tlu Palestine jevrejski je radnik stvorio institucije po uzoru evropskom. Tome je pridodao svoju vlastitu individualnu crtu. Rad na uzajamnosti jest ono, što je jevrejskom radniku progonstva u tolikoj meri manjkalo, a što će on sada da nadoknadi.

Dve su vrste uzajamnosti: Jedna znači pomoć u opasnosti, a druga zajedništvo u svim granama života našega društva. U uzajamnoj pomoći i medjusobnoj nadopuni zemljodjelstva, industrije, obrta i intelektualnih sila društva sadržavan je osnov velike čovečanske zajednice.

Prva je vrsta uzajamnosti čin, koji sleduje iz časomične pogibelji u borbi za život, jer mu uzajamnost nije najglavnije sredstvo vaskrsnuća pravde u čovečanskom društvu. Njemu je glavni način borba, često samo dogmatska, moguće tek demagoška. A kad ta ne uspeva, onda se laća uzajamnosti. Uzajamnost jest za borbeni stav sitan način rešavanja socijalne nevolje, a za graditelje velike radne zajednice uzajamnost je bitna. Njom se nadomeštava sila, pa bila ona proleterska ili protivnička. Izgradnjom zajednice rada otpada veliko centralno značenje državnog ustrojstva, koje je narodima i njihovim društvenim slojevima nametnuto. Razvitkom radnih zajednica postaju suvišne državne forme, jer postaju telo, koje nije organičko vezano s društvom, jer ne doprinosi njegovom razvitku, sem da se i opet radi o sili.

U srednjem veku, kad je u većini zemalja Evropskog Zapada i sredine konti-

menta oslabio državni autoritet s razloga, koji ne zasecaju izravno u odnos rada, pa stoga nisu ovde od bitnosti, stvorili su marljivi građani unutar bedema svojih gradova cehovske organizacije, koje nalice današnjim sindikalnim organizacijama. Ako se u opšte mogu da povuku paralele iz raznih epoha razvitka društva, onda bi uistinu bile cehovske organizacije najbliže našem shvatanju jedne zajednice. Kod toga nije toliko bitna forma cehovskih udruženja, koja se je razvijala tokom vekova i koja je naravski odraz vremena u kojem su se ona razvijala, unatoč toga, što je i ona vrlo značajna, već u prvom redu motiv njihovog razvijanja. To je ideja okupljanja pojedinačnih faktora u skupne stanice radnoga društva. U provadjanju te namisli cehovi nisu mogli, a da ne podju onim putevima, koji su bili uvjetovani životom srednjega veka. Unutar visokih zidina, koje opasoše gradska naselja nije mogao taj zdravi duh koordinacije da prodre do seoske produkcije. Selo u ono doba u današnjem smislu nije ni postojalo. Selo je bilo istovetno s pojmom robote. Tek mnogo kasnije, u zemljama, gdje feudalnost nije zauzela toliki mah, uostalom to je već vreme pada feudalizma na zapadu Evrope, nastaju jugoslavenska zadruga, ruski mir, te slične organizacije sigurno starijeg porekla u mnogih azijskih plemena. Cehovi su propali, što nisu mogli da zauzmu veću delatnost, nego je bila moguća unutar gradskog teritorija, ukoliko, jer su u svojem nastojanju za ujedinjenjem istovrsnih gospodarskih i društvenih faktora ostali osamljeni. Tako je između grada i sela prirodno morao da se pojavi posrednik. To nije moglo da mnogo pridonasa harmoničkom razvoju života onih društvenih slojeva. Naprotiv protivštine se danomice uvećale na korist posrednika, koji je iz toga vukao svoju veliku probit. Time dolazimo u doticaj i s jevrejskim čovekom onoga vremena i ako se mora da naglasi na ovom mestu, da to posredništvo nije

bilo potpunoma u njegovoj vlasti. Što više velika posredstva, a to je trgovina onoga vremena, prevladavala su u rukama velikih naroda, kao Taljana i Nemaca. Ali za upoznavnje društvenog položaja Jevreja ove historijske perijode ne može se preći posrednička uloga njihova u odnosu spram izgradnje svojih opština, kao jedinog faktora jevrejske uzajamnosti u diaspori.

Posredništvo bila je afirmacija spram vanjskog sveta, a život opštine nutarnji oslon spram često neprijateljske okoline. Do danas još nije istražen, koliko mi je poznato odnos između jevrejskog i nejevrejskog konzumenta u doba sredovečnog geta, što bi bilo sigurno zanimljivo. Jer prenesemo li se u ono doba, kad je unutar gradskog zida bio podignut još jedan visok bedem, koji je značio geto, tad mora da se pitamo koji je bio gornji odnos. Kako je jevrejski konzument pristupao cehovskim organizacijama, odnosno vlasteli kao producentima? Logično bi bilo, kao posrednik između njih. Izgleda da je tako bilo na pr. u Poljskoj. Medjutim, treba da si predstavimo teškoće kod prekoračavanja pragova getskih kapija u sredovečna vremena, pa nam ne će biti daleka pomisao, da su opštine, odnosno onako kao u Poljskoj, skup opština, predstavljale sem religijskih ustanova i socijalno ekonomske. U vreme, što nije poznavalo u tolikoj meri kao danas »apikorsim« (bezbožnike) sigurno je bila opština, koja se je najvećma brinula za dostavu ritualne hrane itd. (Preostaci toga razabiru se još i danas u mnogim opštinama, ponajvećma kod pripremanja za razne blagdane: ritualno meso, vino, macot, šećer itd.) Danas opština u tom pogledu vrši posredničku ulogu neke konzumne zadruge; sigurno je to preostatak nekadašnje važnosti i uloge velike opštinske zajednice.

Suženje socijalno ekonomskih zadataka na prigodna, ritualna vršenja, kako se još i danas u nekim opštinama provodi, dokazuje opravdanost teze, da je u getu,

kraj iznešenih okolnosti opština zauzimala mnogo važniju ulogu, nego u slobodi.

Kao ni drugde na svetu, tako nije ni u getu bilo klasnog radništva. Bilo je samo siromašnih, vanredno poniženih Jevreja i nekoliko razmernih bogataša, koji upravljahu opštinama. U vreme raspadanja opština, kao narodnih zajednica, za vreme emancipacije, počinje tek klásno diferenciranje unutar Jevrejstva. To se diferenciranje zbiva samo parcijelno na Istoku i vremenski dosta polagano. U isto vreme raspad opština odnosno nestajanje njenih centripetalnih sila prouzrokuje propadanje osećaja jedinstva Jevrejstva. Kod plutokracije postaje mamon posrednim uzrokom asimilacije, a kod siromašnih slojeva nestajanje centralnih institucija unutar Jevrejstva, ponajvećma zbog propadanja socijalnih i ekonomskih ustanova, kakve su bile opštine.

Sa socijalnog stanovišta opštine sigurno nisu više mogle nakon otvorenja vratiju geta da kroče uporedo s razvitkom jevrejskog društva. Oni siromašni slojevi, koji su nekad značili skrb opština postali su u moderno doba samostalni faktor, koji je stao samostalno svojom sudbinom da upravlja. Za istok Evrope, gdje je ta preobrazba zahvatila široke slojeve bila je za život opština ta nastala situacija posve neočekivana. Opštine nisu već bile u stanju, da na te šire, nove slojeve vrše onaj isti, jak utecaj, kao u prošlim stoljećima.

Nova društvena klasa unutar Jevrejstva postala je pokretnom silom pravoga života na Istoku. To se je ispoljavalo u socijalnom, ekonomskom, a često i nacionalno-kulturnom smislu. Novi je jedan momenat pridošao. A to je momenat nepostojanosti u prostornom pogledu. Počelo je neprestano selenje sa sela u grad, s jedne zemlje u drugu, s jednog kontinenta na drugi, a sve u tražnji za boljim mogućnostima opstanka. To je veliko selenje jevrejskih radnika i malih obrtnika s Istoka najprije na britansko otočje, a

A. D. Gordon:

Pisma iz Palestine.

Drugo pismo.

Prijatelji moji!

Što može, mislit će tko, da bude jednodostavnije i jasnije od misli, da smo mi svi, cijeli židovski narod, jedno, da imamo jednu volju i moramo da težimo za jednim ciljem? A osobito sada u tom teškom času, kad je kod nas sve razoreno i uništeno, te je teško reći gdje je uništenje veće, u galutu ili u Palestini, našem posljednjemu utočištu, pa kad nema više nade osim na nas same — o čemu, mislit će tko, može još da se misli, čemu da se više teži, nego ujedinenju svih naših volja u jedno narodno htijenje, svih naših sila u jedan narodni rad? Što ima, mislit će tko, ovdje mnogo pitati, razjašnjivati, govoriti? A ipak je to kod nas gorko, duboko pitanje, — baš jer je životno pitanje. A sva naša životna pitanja, i cijeli naš život, — jer nije život — nije od nas i po nama stvoren. Naš život nije drugo nego kudjelja iz tuđega lana, otpadak tuđega života, i tako zapleten u tuđi život, te ne možemo da ustanovimo, gdje zapravo počinje i svr-

šava ono, što nazivljemo svojim životom. Nema na cijelome svijetu naroda, koji bi se nalazio u tako tragičnim položaju.

Mi nemamo ni one tri osnove, bez kojih ne može da bude niti politički nesamostalan narod: Zemlju, jezik i rad. Mi nemamo ni naše zemlje, ni naš jedini živi narodni jezik, jezik naših duša, ni naš narodnoekonomski rad. (Jer iako mi u zemljama galuta radimo, i radimo u velikim masama, naš rad ipak nije narodnoekonomski, nego socijalnoekonomski, jer ne stvaramo po njemu naš narodnoekonomski život. Kinezi n. pr., rade narodnoekonomski u Kini, ali ne u Americi. I zato ima kod nas socijalizam veći ugled nego kod drugih, t. j. socijalni ideal djeluje na nas jače od narodnoga). Mi nemamo ono što je na životu najdublje: narodnu volju, narodno mišljenje, t. zn., nama ne dostaje narodna duša.

Ima li što tragičnijega, gotovo bih rekao tragikomičnijega: upravo u vrijeme, kad je naš galut bio najtamniji, kad smo bili zatvoreni u getu, imali smo bar donekle narodnu volju, narodnu dušu. No onda nije naša volja, naša duša imala tijelo, i za to nije imala snage. Mi

smo živjeli u prošlosti, u svijetu naših roditelja, to znači u zraku. Sad kad je kod nas nešto svjetlije, kad ipak počinjemo da osjećamo tijelo, neku snagu, — nemamo volje nemamo duše. Mi živimo u tuđim svijetovima, to znači — opet u zraku. Naša volja, naša duša je rastrgana u toliko komada, među koliko naroda smo razasuti i podijeljeni, ili koliko stranaka kod tih naroda ima, koliko ideala i teorija se može iz njihovoga života stvoriti. Kod nas ustupa narodna volja, narodni ideal, svoje mjesto svakoj stranačkoj voljici, svakom idealu, svakoj teoriji. Štoviše mi nemamo toliko sokolosti, da se osjećamo narodom, da priznamo, te hoćemo narodno živjeti, dok nam drugi oficijelno ne dopuste naš nacionalizam, to znači, dok ih život ne dovede do toga, da u teoriji izreknu, što je uvijek djelovalo u njihovom životu i radu. Kod nas je na primjer netko mogao da bude cionist, pače, da radi u Palestini, a isto je vrijeme bio antinacionalist, sve dok nije oficijelni socijalizam, oficijelno dopustio biti nacionalistom. Uopće, raditi za naš narod, onako kako svatko živ za svoj narod radi, ili kako su mnogi naši radili za druge narode

kasnije u mnogo većoj meri u Ujedinjene države Sjeverne Amerike. Koji su tu uzroci sem onih vanjskih, kao progroma, netrpeljivosti i sličnog?

Trebalo je naći socijalno ravnoteže za ovaj društveni sloj. Radnik, koji je često dolazio od propalog malog obrtnika nahrupio je u jednu vrst zvanja, na pr. u obučarsku industriju u tolikom opsegu, da ju je, kako je poznato, u Americi gotovo svu monopolizirao. To je jedan od običnih školskih primera. Nastala je životna borba za opstanak. Tko je bio u to vreme ovome radniku na pomoć? Zar gradjanstvo, koje je bilo njegov poslodavac, gradjanski liberali, pa bili oni asimilanti ili nacionalni romantičari? Ne, pomogao mu je sindikalizam. Kroz takovo organizovanje on je donekle mogao da uredi svoje uvete, potrebne za životni minimum. A u koliko nije to postigao, bilo zbog vanjskih razloga, kao što su opšte gospodarske krize, trajno neuspeli štrajkovi, on je nastojao da te gubitke nadoknadi unutarnjim čvrstim organizovanjem.

Stvaranjem svoje sindikalne organizacije, jevrejsko radničko pitanje još nije bilo rešeno. Zbog jednog razloga. A to je bio: večiti novi pritek masa jevr. naroda koje su se proletarizovale. Neprestano raspadanje jevr. malog gradjanstva u proleterce, prouzrokovalo je potpuno kapacitovanje radnog tržišta pojedinih struka jevrejskim radništvom. Promena u produktivna zvanja u znatnom, odlučujućem opsegu nije uspjela ni u Rusiji, a ni u plantažama Severne Amerike. S jednostavnog razloga: Jevrejin u diaspori teži za svojim centrima, koji ne mogu da nastaju na neizmernim stepama Rusije, ni prerijama Zapada. Izlaz je bio decentralizacija u zvanjima i centralizacija na jednom parčetu zemlje. Argentina to nije mogla da ispuni, jer su joj nedostajali uveti nacionalno historijski, ukoliko, ona nije mogla da vrši kao jedan centar onaj privlačiv, centralni upliv na jevrejsku masu, kao Palestina. Ova je s narodnim životom vezana van-

redno jakom kulturnom tradicijom, koju ni najveći ekonomski momenti sadašnjosti ne mogu da uklone.

Morao je da dodje odnekuda revolucionarni poticaj i odvažnost za čin, da se Palestinu osvoji kao radni centar, veliku zajednicu rada, u kojoj bi socijalne izrasline galute nestale u harmonijskoj strukturi novog, palestinskog društva.

Kad je započela kolonizacija Palestine u prošlom veku, bila je ideja voditelja filantropska. Mišljenja mogu da su razdvojena, da li se tim načinom faktički nešto postiglo u pogledu sticanja zemlje, finansiranja same kolonizacije i osnivanja javnih institucija. Značajno je ipak, da se nije računalo sa samostalnim faktorom kolonizacije, a to je masa, koja je za tu kolonizaciju dolazila u obzir. Naivno se pretpostavljalo, da će to da bude gomila, koju će se u zgodan čas da preseli u zemlju, gdje će započeti idealan život u »seni maslinovog drveta«. Život je pokazao naskroz drugu sliku. »Masa«, koja je imigrirala u zemlju, bila je skup pojedinaca sa srcem i razumom. A što je glavno: s voljom, koja je poticala iz neizmernih do tada latentnih energija, protkanih vanrednim idealizmom. Idealizmom, koji nije mogao da potiče samo iz osećaja socijalne ugnjetavanosti — iz toga se ne bi porodilo snažni halučki val upravo za Palestinu, koja sigurno iz ekonomskih razloga nije mogla da dadne rešenje komplikovanoj strukturi Jevrejstva — već iz osećaja pripadnosti palestinskoj grudi. Jevrejski radni narod opet je stao da kroči trnovitim putem svoga naroda, putem k svojoj historijskoj domaji. Put taj nije označen historijskim materijalizmom, iako nisam nakan da važnost ekonomskog momenta te revolucije unutar Jevrejstva i za najmanje umanjujem. Ali ako se pitamo: zašto Palestina? Odgovor će biti jasan: jer jevrejski radnik imade domovinu, ona mu nije samo stomak, već i duša. Stomak se može da zaposli danas sigurno, van Palestine

bolje, ali ideja historijske vezanosti — ta nije moguća na gostovanju kod svih naroda ove kugle.

Odlukom za Palestinu, našao se radnik pred mnogim problemima, koje je bio voljan da reši u svojoj domaji. To je bilo u prvom redu stvaranje nove narodne i socijalne zajednice.

Kad su francuski seljaci za vrijeme velike revolucije uzalud nestrpljivo čekali, da će im zakonodavna skupština dodeliti u posed zemlju, koja im je prestankom feudalizma morala da pripadne, a ona to nakon mnogih sjajnih govora njenih zastupnika ipak nije učinila, jer nije imala odvažnosti za taj sudbonosni korak, onda si je francuski seljak jednostavno prisvojio zemlju, na kojoj je radio. Kasnije je konvent morao to stanje da sankcioniše. Tako je seljak došao do zemlje, te je danas Francuska jedna od redkih zemalja, gdje je agrarna reforma na taj jednostavan način provedena.

Predstavimo si sad položaj jevrejskog radnika, koji dolazi u zemlju, da je osvoji. Što to znači? Jednostavno, da će od dosadašnjih vlasnika zahtevati, da mu je dadu, jer mu pripada. Što će na to ovi? Ne će dati milom, što je konačno psihološki lahko razumljivo. Treba stoga otkupiti zemlju sredstvima čitavoga naroda, kad nema druge sile, koja će to da učini. Iz te situacije, koja je stvorena kompromisom s arapskom većinom zemlje nižu se redom kriza za krizom. Svi preduslovi za zdrav razvitak fale: nema zemlje, nema sredstava — samo jedno je tu — jevrejski radnik, koji punim pouzdanjem u svoj narod, vrši svoj rad.

Tendencija, da se osvoji zemlja znači stvarati jevrejsko selo. Ali zemlju se unatoč svih mogućih kompromisnih puteva ne može da stekne preko noći. Stoga nastaju na razmerno malim površinama gradska naselja, a time i gradski proletarijat, koji vanredno teško može da se održi na najnižoj točki životnog minimuma.

i rade još i sada, predati se potpunoma idealima svojega naroda, to se kod nas zove: preuskogrudno. To će potvrditi nesamo svaki teoretik, nego i svaki pozvani i nepozvani. I često se dešava, da vam se predbacuje, kad govorite o jedinstvu cijeloga židovstva: »Klaljisraelpolitika!« I to, da naš život nema nigdje oslonca, učinilo je da smo Luftmenschi' da živimo u zraku, nesamo ekonomski, nego i duševno. Mi vičemo: »Čovještvo!« glasuje od svakoga drugoga čovjeka, ne omžda zato, što bismo etski viši bili od svih drugih, nego zato, što je »čovještvo« opstrakeija, eterički pojam, — u životu postoje samo narodi: i u stvari radimo, iako vičemo »čovještvo!«, samo za narod, u kojemu živimo, no nikako za se. Naš je duševni život, kao mreža paukova iz etera, iz tuđega uzduha. Ne možeš je primiti, ne možeš je pokazati. I samo onaj, tko ima svoje vlastite, upravo svoje žive misli, taj će na našem životu i na našoj literaturi opaziti, koliko smo ropski i hipnotizovani. I sami ne osjećamo kako je duboko strani život u nama dopro, kako nas vodi, i kako upravlja našom voljom i našim mislima, kako upliviše na naše stvaranje, te mi nijesmo mi sami nego drugi. I vrlo često vi-

djate ljude, koji su po svojoj duševnoj fiziognomiji naoko posve naši, unuci staroga Izraela, a ipak živi u njima duša, što luta, duša, što živi tuđim životom i od tuđih osjećaja, koji iz njega viču i djeluju, a on misli, da je on uistinu on sam. Mi ne osjećamo to strano djelovanje, i ne možemo da to osjećamo, jer samo onaj može da osjeti, kako djeluju osjećaji i misli iz tuđega svijeta, tko ima svoj vlastiti svijet, što je nikao iz vlastitoga života, iz vlastite duše. A mi nemamo danas svoje narodno životno naziranje, to zapravo znači, da ne polazemo svijesno računa o našem narodno-psihološkom odnosu prema prirodi. Jer životno naziranje našega prošloga života, koje je za naše roditelje bilo još dobro (a zato su i osjećali tako duboko svako ma i najmanje tuđe utjecanje), — za nas više ne vrijedi, a nov život, narodni samostalni život, koji bi nam dao mogućnosti da stvorimo novo narodno životno naziranje, nemamo, zato i ne znamo gdje smo i što smo u svijetu. Pa kad se kod na rodi koje narodno životno pitanje, nemamo zajedničke narodne volje, da nađemo put k onome što hoćemo, nego ima toliko različitih volja, koliko smjerova ima. To vidimo u našim

bespredmetnim borbama, koje su bez kraja konca, o stvarima, koje nikad ne će moći nitko da dokaže, jer se dokučuju, samo životom i dubinom narodnoga osjećanja.

Ne pišem ja išta od toga, da nekoga okrivljujem, htio sam naprotiv jasno pokazati, da ovdje uopće nema krivca. Htio sam, da se shvati, da mi jedan drugoga ne shvaćamo, ne zbog toga, što ovaj ili onaj ima slabu pamet, mali horizont, mala znanja ili ozbiljnosti, ili jer je nevjeran svome narodu, nego zato jer ne živimo narodnim i po tome zajedničkim životom, jer nas različite struje tuđega života nose na različne strane. Ovdje nema krivnje, ovdje ima tragika, bol srca, ako srca ima. A tragika je još veća jer nema krivca, i mi vječito moramo da gledamo krivce u onima, što ne misle i ne osjećaju kao mi. To donosi, te smo još rastrganiji, pa da nikad ne ćemo dobiti jed-nu narodnu volju, jed-nan narodni ideal i jedan narodni rad.

Imali smo prilike, da kod rada za druge narode, a osobito u ovome ratu vidimo, da jesmo sila. I kad bi se svi što su od naših dvanaest milijona za rad sposobni, ujedinili u jedan narodni rad, bili bi zacijelo ugledna sila, koja bi mo-

Nastaju ekonomska trvenja između žitelja grada i sela, koja tako dugo traju, dok se za suvišak gradskog proletarijata ne nasmogne zemlja, da se njome bavi. Zemlja pako biva svakim danom skuplja, po najjednostavnijem ekonomskom zakonu o odnosu između potražbe i ponude. Kad će dakle ta karika kriza da se prelomi? Onda, kad će graditelji, jevrejske domaje biti toliko ojačani svojom radnom zajednicom, koja će u se primiti gradskog i seoskog producenta i konzumenta, da će samo tim moći da uplivišu na daljnji razvoj Palestine.

Palestina mora da je centralna radna zajednica celog jevrejskog naroda.

To je prvi spoznao jevrejski radnik i on je još u teška, turska vremena počeo svojim radom u tom smislu. Da nadoknadi ono, što jevrejski narod nije mogao da izvrši u prognanstvu, kad je stajao pred svojom propasti.

Jona Avni.

Iz židovskog i cijonističkog svijeta.

Specifikacija prihoda glavnoga ureda Keren Hajesoda u Londonu u mjesecu augustu. Prema donjoj tabeli primio je glavni ured Keren Hajesoda u mjesecu augustu nešto preko 31. tisuće Funti. Opet su Sjedinjene Države Amerike na prvom mjestu, dok je čilensko židovstvo zbog neumnoga rada gospodina Lojb Jaffea zauzelo drugo mjesto. Rad za Keren Hajesod nije u augustu, mjesecu kongresa, imao dovoljan uspjeh. No opravdana je nada, da će se iza velikih blagdana iznova početi pojačanom energijom.

1. Sjedinjene Države Amerike	25,950.12. 2
2. Chile	1,000.—.—
3. Poljska	607. 4.—
4. Čehoslovačka	480. 7. 8
5. Engleska	410.—.—

gla da nešto poduzme, što bi nas prije ili poslije dovelo do dobrog rezultata. No zlo je kod nas, da svatko samo za svoju »čeliju« radi, nju najboljom cijeni, i misli, te ne bi ništa moglo da bude bolje, nego da svi osjećaju, shvataju i rade, kao on. A nitko ne će da osjeća, da ovdje nema krivnje, nego samo tragike.

I sad dolazi pitanje, kako da ipak postignemo, te dobijemo jednu narodnu volju, radimo jedan narodni rad.

Što to pitanje znači, zna svaki Židov, koji se pita i pod tim pitanjima trpi, no sad mislim, pita mnogo takovih, što prije nikad to nijesu činili. Rat nam je posve drugačije otvorio oči. On nam je tako dobro pokazao, što znači biti narod bez doma, što znači ubiti brata, raniti ga, uništiti ga — a bez krivnje, bez interesa, bez nade, bez smisla. Pa ako nakon ove posljednje akcije ne razumijemo i ne uvidimo, te mora, da nešto uradimo, onda ne znam, što će se s nama dogoditi.

A i rat nam je pokazao, da moramo nešto uraditi. Govori se o nekom židovskom kongresu, o nekom zastupstvu na mirovnoj konferenciji, samo ako nam dopuste. Nešto će se uraditi. Sve je to dobro — pa zašto i ne. No više, dublji razlog nego ovakov »pa zašto i ne« ne-

6. Austrija	397. 6. 4
7. Italija	282.—. 5
8. Rumunjska	263. 3. 2
9. Litavska	200.—.—
10. Letška	170. 6.10
11. Jugoslavija	170.—.—
12. Maroko	151.12.11
13. Istočna Galicija	115.15. 8
14. Besarabija	100.—.—
15. Alžir	88. 9. 3
16. Estonska	83. 4. 1
17. Transilvanija	41.11. 6
18. Ruska kolonija u Danzigu	33.10.—
19. Danska	31. 7.10
20. Francuska	12. 7.10
21. Bukovina	11.16. 6
22. Danzig	6.11. 9
23. Ostale zemlje	541. 6.11

Svega Funti 31,157.14. 6

Keren Hageula 120.16. 7

Svega Funti 31,278.11 1

Židovski radnici Amerike za izgradnju Palestine. Židovska profesionalna udruženja u Americi sazvala su konferenciju, koja treba da se posavjetuje o tome da pošalje izaslanstvo u Palestinu, da prouči tamošnje prilike. Ta je odluka izazvala u židovskim krugovima veliko zadovoljstvo, jer pokazuje, da su radnici, koji su dosad bili samo stručno, a nikako nacionalno organizirani sada pripravnici, da saraduju kod obnove Palestine. Predstavnik krojačkih obrtnika je izjavio, da se ne samo kao Židov nego kao i radnik veseli, da ih je palestinsko radništvo pozvalo. To je prvi puta, da je organizovano palestinsko radništvo pozvalo svoje drugove iz drugih zemalja, da upoznaju novi život u Palestini, a on se nada, da će sazvana konferencija primiti poziv i time pojačati veze židovskih radnika Palestine i Amerike. Još su se mnogi drugi predstavnici pojedinih struka slično izjavili, naglasivši da je zadaća židovskih radnika, da pomognu radništvu u Palestini.

Natan Strauss daje 20.000 dolara za Palestinu. Poznati filantrop Natan Strauss

mamo. Vrijeme je da razumijemo, da na ovakvoj konferenciji, na kojoj se radi o interesima velikih država, govori pravednost jezikom topova, a onaj koji nema toga oruđa pravednosti može da ostane kod kuće. To ne treba da znači, te moramo da šutimo. No moramo znati, što nam treba raditi, i ne smijemo, da si uobražavamo, da smo od toga nešto ispravnoga očekivali. I predobro znamo, što imamo sa svih strana da očekujemo. Ne može škoditi, da se još jedan put o tome uvjerimo, no koristiti može samo kao sredstvo, da učvrstimo naše staro uvjerenje, te možemo da se samo od nas samih nečemu nadamo. Glavna naša zadaća mora da uvijek bude: da oslobodimo našu dušu njene rastrganosti, pa da je dovedemo jedinstvu. A to je kod nas najteže. O tome moramo mnogo, mnogo misliti.

Posve jasno nam to postaje tek, kad se više udubimo u stvar, kad opazimo, da nam treba, te riješimo naoko tako jednostavno, jasno pitanje, kao što je liječenje naših rastrganih duša, obilježnje, po velikom i nesigurnom putu. Jer tko je kriv, da u našem životu, što je kako sam rekao, upleten u strani život, pitanje našega narodnoga jedin-

dao je ponovno 20.000 dolara za Palestinu. U svom pismu Chief Justice Brandeissu veli: Prošle sam nedjelje razgovarao svojim sinom o izgradnji Palestine, koje pod Vašim vodstvom Palestine Development Council, tako uspješno provodi. Htio bih da svoj maleni udio kod toga djela doprineseti, i veoma žalim, da sad ne mogu više dati. Prilažem 10.000 dolara, koje možete po vašoj volji, kako vam se najbolje čini, izdati. — Mr. Strauss javlja u istom pismu, da je istu sumu poslao Hadasi, i to specijalno za mljekarstvo u Palestini.

Saziv židovskog americkanskoga kongresa u Newyorku. Židovski americkanski kongres održat će se na nagovor Izraela Zangwila u Newyorku, a ne kako je prije javljeno u Bostonu. Zangwil obrazlaže svoj prijedlog time, da je grad s najvećim židovskim pučanstvom najspretniji za održanje židovskoga kongresa. Priredjivački odbor započeo je već s radovima za kongres, koji će započeti 14. oktobra.

Fašističko-antisemitski planovi prerađivanja u Rumunjskoj. Materijal koji je do sada otkrit tereti uvelike neke vrlo istaknute ličnosti rumunjskoga javnoga života. Po vijestima, koje su do sad objelodanjene, rumunjski fašizam u svojim počecima nije bio antisemitski, nego tek, kad mu je profesor Cuza sa svojim pristašama pristupio, došlo je do savezništva između fašističkih i antisemitskih grupa. Fašizam je imao ispočetka u pojedinim krajevima posve različite oznake; gdje gdje antisemitske, gdje gdje iredentističke. No u svim svojim nijansama htio je kao svagdje da postigne vojničku diktaturu. Po službenim izjavama izlazi, da su novac dobivali dijelom od njemačkih C-organizacija, a dijelom od budimpeštanske centrale Maddžara, što se bude. Ministarski se je savjet bavio tim pitanjem, pa je zaključio, da najstrože progoni krivce.

»Uj Kelet« javlja, po planovima tih revoltera, koji su u mnogim krajevima osobito u Marmarosz Szigedu, htjeli da pri-

stava moramo da razvijamo iz pitanja života i vrijednosti jedne nacije uopće?

I tu možemo opet da učimo od rata. Moramo da vidimo, što veli, nesamo nama, nego čovjeku uopće. Moramo da razmislimo, nesamo o tome, što upravo nama veli, nego da iz vlastite inicijative mislimo o njemu. Jer u sadašnjem historijskom času, nacionalno pitanje, u svom najširem i najdubljem obujmu, po svome svečovječnom, da kozmičkom značenju stoji pred cijelim kulturnim svijetom. Stavljajući li, kako se veli, život, pitanja, onda je ovdje, mislim, stavio onako pitanje, kako ga samo život može staviti, i ne onako, kako bi ga uvijek mogao postaviti, nego kako ga samo u časovima kad su sve žice do skrajnosti napete, i kad mora da dodje konac. No dok će živi narodi možda moći da idu putem kojim su do sad išli, a da ne saslušaju osobito ono što se ovdje može da čuje, — mi moramo da bezuvjetno čujemo i razumijemo, jer nam se radi o životu.

No ovo pitanje traži posebno pismo. Medjuto prijatelji moji, živite zdravo i srećno!

Palestina. A. D. Gordon.

rede pogrome, pa da na taj način riješe židovsko pitanje. Taj su plan htjeli da izvrše na jom kipur:

Cijeli je puč izveo veliku uzrujanost u Rumunjskoj, a vlada sad nastoji da popravi pogrešku, jer je već i prije znala za te organizacije, no jer ih je držala samo čisto antisemitskim, nije ni kušala da ih rastjera.

Iz Palestine.

Useljivanje u Palestinu u mjesecu augustu. U augustu se uselilo 755 lica. Time je broj useljenika narasao od prošloga mjeseca gotovo na dvostruko. (U julu se uselilo samo 386 ljudi).

Povratak Sir Herbert Samuela u Palestinu. Vrhovni komesar za Palestinu Sir Herbert Samuel vratio se 18. o. mj. sa svoga dopusta u Palestinu. Na povratku ga je dočekala ogromna masa naroda, predstojnici upravnih departmana, strani konzuli i zastupnici različitih religijskih općina. Poslije podne je general Stors upriličio u čast Sir Herberta Samuela vrtu svečanost, koju su pohodili zastupnici svih vrsta jerusalimskoga pučanstva.

Priznanje židovskih općina i Vaad Leumija. Kako saznaje zastupnik J. C. B.-a primio je Sir Herbert Samuel privolu kolonijalnoga ureda, da se priznaju židovske općine i njihov organ Vaad Leumi. Te korporacije nemaju pravo oporezovanja.

Konferenca palestinskih željezničara. Konferenca palestinskih željezničara je zaključila, da zatraži priznanje subote kao dopustivoga dana odmora. Osim toga treba da se uvede normalni radni dan, i da se izda zakon, po kojemu će arapski radnic moći da se udruže u stručna udruženja u kojima će razviti i kulturni rad.

Nezaposlenost u Palestini. Koncem mjeseca augusta javilo se u Histadrut Haovdim 142 radnika kao nezaposleli, a 240 u uredu Hapoel Hamizrahija. Od tih je nezaposlenika 100 glava obitelji. U tim brojevima nijesu uključeni Jemeniti, koji se ne javljaju kod ovih ureda.

Proslava druge godišnjice naseljenja Nahlala. U prisutnosti od mnogo stotina gosti iz Hajfe, održana je u Nahlalu proslava druge godišnjice naseljenja. Svečanost je imala posve intiman karakter, pa nijesu održani nikakvi govori. U pučkom je domu priredjena izložba produkata iz god. 5683.

Novi kabel između Aleksandrije i Jafe. Eastern Telegraph Co. započela je polaganjem novog oceankabela između Aleksandrije i Jafe. Isto se društvo nalazi u pregovorima zbog postavljanja radiotelegrafskih stanica na spomenutim mjestima. Pregovori će biti skoro završeni.

Mr. Samuel Untermyer začasni gradjanin Telaviva. Telavivska je općina izabrala Samuela Untermyera začasnim gradjanom, zbog njegovih zasluga za grad prigodom pohoda načelnika Disengoffa u

Americi. Mr. Samuel Untermyer je drugi začasni gradjanin Telaviva. Prvi je bio prof. Einstein.

Nemiri u Transjordaniji. Kako smo javili u posljednjem broju izbila je revolucija u Transjordaniji. Po nekim vijestima Reuterovoga ureda navalili su Arapi u nedjelju na tabor emira Abdula, koji se nalazi u Aduanskom području, opkolili Aman, emirovu rezidenciju, prerezali telefonsku i telegrafsku mrežu, no emirovim je četama konačno uspjelo da odbiju revolucionere. Po ovim se vijestima radi o arapskonacionalističkom ustanku protiv židovske imigracije.

Tko zna da u Transjordanij ne stanuje ni jedan Židov, mora da odmah shvati tendencioznost ove vijesti, koju su neke njemačke novine donijele.

Jevrejsko kazalište. Nakon »Traviate« koja je bila u Jerusolimu na jevrejskom jeziku s izvanrednim uspjehom prikazivana, odlučila je istatrupa da prikaže »Rigoletto«.

Iz Jugoslavije

Iz Sjedinica Radnoga Odbora. Radni je Odbor nakon riješenja tekućih pitanja zaključio, da odgovori upravi Keren Hajesoda za centralnu Evropu, te otklanja dolazak profesora Löwea, s motivacijom da treba ne samo agitatorsku silu nego ujedno i organizatornu. Ne može li centrala poslati drugu ličnost, provest će Radni Odbor jesenju kampanju s našim silama. Nakon toga se raspravljalo o molbi tehnikuma u Hajfi, da mu se besplatno pribave drva za gradju. Stvar se predaje g. Šimi Spitzeru, da se stavi u sporazum s našim drvotršcima. Konačno je podijeljen tajniku dru. Singeru dopust od 3 nedjelje.

Na sjednici Radnoga Odbora, održanoj dne 26. o. mj. riješavani su tekući poslovi a zatim je uzet u pretres sastav programa za put dra. Friedemanna, koji će početkom mjeseca oktobra stići u Jugoslaviju, da kroz nekoliko tjedana radi za Keren Hajesod. Stvoren je zaključak, da se u tu svrhu posjeti šest do osam većih mjesta, naročito u Vojvodini i da se ondje uz saradnju članova Radnoga odnosno Saveznog Odbora, predstavnika dotičnih mjesnih organizacija i uglednih ličnosti cionista i necionista provede akcija za Keren Hajesod s najvećom intenzivnošću.

Iza toga je raspravljeno pitanje provedenja akcije u Zagrebu za jugoslavensku halučku farmu u Erec Jisraelu. Stvoren je zaključak o načinu provedenja ove akcije, u kojem će imati znatnoga udjela i židovske žene.

Specifikacija prinosa za jugosl. halučku farmu objelodanit će se u narednom broju.

Čestitanja sarajevskom nadrabinu povodom Rošahašane. Povodom Rošahašane posjetili su neki sarajevski konzuli stranih

država nadrabina g. dr. Morica Levya i čestitali mu novu godinu.

Židovska umjetnička izložba u Bakačevoj ulici 5. III. desno. Izložba, čije otvorenje smo prošli put javili, postigla je vrlo dobre moralne i materijalne uspjehe, pa će zbog velikoga interesa ostati još neko vrijeme otvorena. Donijela je osim stvari, što su već na sletu bile izložene, a u našem prethodnom broju kritikovane, sad se još mnogo jače ističu (Brilova Majka!). Mi bismo s naše strane preporučili mladim umjetnicima, da tu izložbu pretvore u permanentnu, a ako dobe veće prostorije, u permanentnu izložbu mladih židovskih umjetnika cijele Jugoslavije. Time će i materijalno pomoći i sebi i svojim drugovima, a možda će i moći da izloživši se češće kritici svoj put, svoje veliko traženje, lakše odrede. A u drugu će ruku dati publici, što ne polazi sletova, da upozna stvaranje židovske omladine i na umjetničkom polju.

Izložba je svoju svrhu postigla, te je preporučamo našim čitateljima. Otvorena je kako smo već posljednji put javili dnevno od 10—12 i od 14—17, a ulaz je slobodan.

Predavanje dra. Fritz Sternberga. U subotu 31. o. mj. priredjuje Omladinski Savez u dvorani Bog. Općine predavanje »O omladini i njenim dužnostima kod izgradnje Palestine«. Govorit će dr. Fritz Sternberg, a počinje u pola devet na večer. Ulaz slobodan.

Prava
„ERENYI“-DIANA

francuska vinovica - najbolji kućni lijek
za njegu kose, usta, zuba, proti reumatizmu

Cijena male boce Din. 6
srednje „ „ 16
„ „ „ 32

Gener. zastupstvo za Jugoslaviju
JUGOPHARMACIJA D. D.
(Diana-odio)
Prilaz 12 - ZAGREB - Tel. 9-31

Zaštitni znak
Prodavaoci dobivaju znatan popust. - Čuvajte se bezvrijednih patvora!

„M A C H E R“

Agentura za prodaju kuća i zemljišta.
Berislavićeva 4. - ZAGREB - Telefon 16-67.

Industrijalci, Banke-Bankari, Dioničarska društva, Amerikanci, advokati, lekari, senzali, trgovci, veliki i mali posjednici najprije, najlakše, najbrže, najjeftinije, najuspješnije možete kupiti-prodati kuće, vile, vinograde, gradilišta zemljišta, veleposjede, ako se obratite na opšte sa svog dobrog glasa poznatu koncesioniranu i sudbeno protokoliranu tvrtku „MACHER“

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorb

Dragutin Ullmann, Zagreb

Illica 36Illica 36

6%

Uloške na knjižice ukamaćuje odsele sa

te vraca iste bez otkaza

MEDJUNARODNA BANKA D. D.

ZAGREB NIKOLIĆEVA 7

TERAZIJE 23 BEOGRAD

6%

MANUFAKTURA

Robni odio Centralne banke d. d.
ZAGREB, Strossmayerova ulica 2.
MAKSO BOROVIC
 Brzjavni: MABOR Telefon: 11-31

IMPORTNA KUĆA

D. HIRSCHL I DRUG

SAJMIŠTE 51 ZAGREB SAJMIŠTE 51

TELEFON BROJ 22 72.

TELEGRAM: HISCOMP.

nudja na veliko manufakturnu robu

Vjeran čuvar Vaših zubi jest

LYODONT

pasta za zube. — Jedan pokus — i Vaše je povjerenje osigurano!

Dobiva se u ljekarnama i drogerijama!

LYO d. d. za finu kozmetiku i farmaceutsku industriju, Zagreb

„SIDRO“

d. d. za trgovinu željezom
ZAGREB

Vlaška ulica broj 40.
 Telefon br. 69 i 21-30.

Šipkasto željezo — Obručno željezo —
 Betonsko željezo — Nosioci — Crni
 lim — Cinkovni lim — Pociočani
 lim — Lijevani štednjaci — Limeni
 štednjaci — Lijevane peći — Limene
 peći — Trajno žaruće peći.

VREĆE

iz jute, tekstilita i papira nove i upotrebene u svim dimenzijama za brašno, posije, ugaj i t. d., dobiju se najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG

Vrhovčeva 13 ZAGREB Telefon 19-65

Kupujemo sve vrste upotrebljenih vreća uz najveću dnevnu cijenu —
 Zavod za posudjivanje nepremicnih posjeda

ZA 20% JEFTINIJE STALNA IZLOŽBA **LUSTERA**

Novo prispjelih, najmodernijih za salone, jedaće i spavaće sobe te urede. Električne lampe za noćne ormariće, električne žarulje, gladčala, kuhala. Gold-baterije i žepne lampe kod:

ŠVARC I DRUG ZAGREB

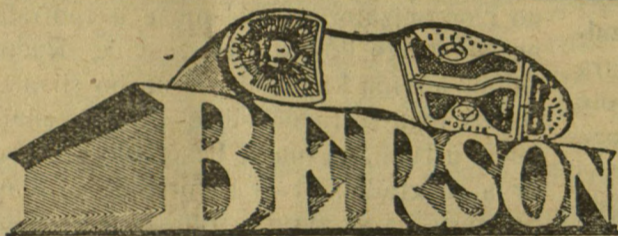
Preradovićeva ulica broj 1.
 Molimo za posjet bez obveze na kupnju.

INSTALACIONI ZAVOD

MILAN FREIBERGER

BAKAČEVA ULICA BR. 5 ZAGREB TELEFON BROJ 6-14

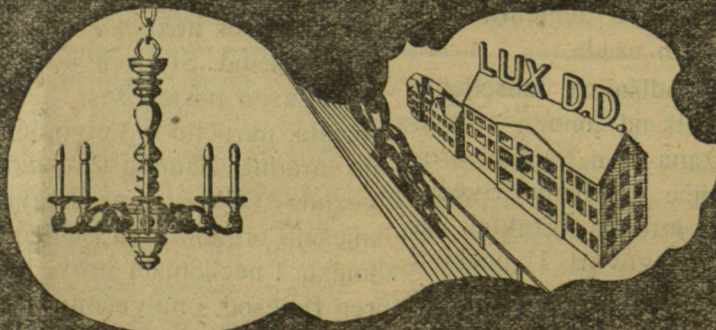
UVADJANJE ELEKTR. POGONA (CENTRALNE, DYNAMO STROJEVA, ELEKTROMOTORA, ELEK. RASVJETE, KUĆNIH TELEFONA. PREUZIMA SVE POPRAVKVE ISTE

Gumene pete i Gumene potplate

jeftinije i trajnije su nego od kože! Najbolja zaštita protiv vlage i zime!

TVORNICA BRONZ LUSTERA

LUX D.D. KOTURAŠKA 9.

WIENER BANK-VEREIN

HRVATSKA PODRUŽNICA, ZAGREB

Palmotićeva ulica broj 22.

Brzjavni naslov: **BANKVEREIN**

Obavlja sve bankovne transakcije.

Izraelitska bogoštovna općina u Zagrebu.

Broj 584-23.

D-19.

Natječaj.

Traži se za „Dom nemoćnih zaklade Lavoslava Schwarz-a“ u Zagrebu

upravitelj

sa nastupom službe 1. novembra 1923. Natjecatelji imaju se prijaviti do konca septembra o. g., a potrebne informacije dobit će u pisarni potpisane izr. bogoštovne općine.

U Zagrebu, dne 17. septembra 1923.

Izr. bogoštovna općina.

KROJAČKA DVORANA

za GOSPODU

HINKO GRAF

Zagreb Betislavićeva
br. 4.

CIJENE UMJERENE - IZRADBA BRZA

Preporučuje se P. N.
Gospodi za izradbu
najmodernijih odjela.
Veliki izbor
najfinijih engleskih
štofova

Domaćice

tražite kod Vašeg trgovca
samo najbolje belgijsko

Plavilo

za rublje

Zaštitni znak sa znakom „Deva“

Glavno skladište za Jrgoslaviju:

„Patria“

zadruga za kemijske
potrepštine, Zagreb,
Preradovićeve ul. 12
: Telefon broj 16-91 :

Najviše uspjeha
u Vašem podu-
zeću možete po-
lučiti ako ogla-
šujete u našem
listu!

Tko oglašuje --
taj napreduje!!

Kroz decenije
poznati i pro-
kušani od ka-
trana čisti
materijal
za pokri-
vanje
kro-
vova

RUBEROID

izoliranje
nepro-
močljivo,
trajno, liče-
nje za uzdr-
žavanje nepo-
trebno.

Uzorke besplatno šalje:

Hrvatska

industrija katrana

dioničarsko društvo
u Zagrebu

Trenkova 18 - Telef. 3-64

Nudi vlastite proizvode: Krovnu
ljepenu katranisanu, ploče za izo-
liranje proti vlazi, kameno-ugljeni
katran, katranovo ulje, smolni ce-
ment, naptalin, benzol dupl. raf. i
sve ine katranove derivate, kolo-
maz, mast za strojeve i gatre itd.

ELEVATOR

D. D. ZA KEMIJSKU INDUSTRIJU
ZAGREB

KUKOVIĆEVA ULICA 30. TELEFON BROJ 27-95.

KOZMETIČKI ODIO „ESA“

Eau de Cologne, Eau de Cologne russe,
Bay rum, Eau de Quinine, Odix, voda,
Odix pasta, Odix prašaka za njegu usta
i zubi, „ESA“ osvježujuća voda iza bri-
janja, „ESA“ cream (bezmasna), „ESA“
Coldcream, Parfumi najbolje vrsti etc.

Proizvadjia jedinu najbolju te domaću
francusku ra-
kiju (vinovicu)

Najveća tvornica pečatnog
voska u svim kvalitetama.

Na veliko!

Na veliko!

Kolonijalna roba

specijalno kava uz najjeftiniju cije-
nu kod tt.

I. Dragoner, Zagreb, Nikolićeva 4.

Prva hrvatska veletrgovina željeza i
željezne robe

Ferdo Hirschl k. d.

Jelačićev trg 13 ZAGREB Telefon br. 279

Poslovnica: Petrinjska ulica broj 4

Preporuča svoje bogato skladište že-
ljezne robe, posudja, gospodarskih
strojeva, kućnih uređaja, te sve vrste
gradjevnih potrebština. Solidna roba,
brza posluga, cijene umjerene.

TRGOVINA RUBACA NA VELIKO

„MARS“ d. d., poslovodja: IGNJAT NEUSSER
ZAGREB, Sajmište broj 55 (produljena Hatzova ul.)

„TEVIT“

Poduzeće za elektroindustriju i trgovinu
Telefon 14-59 ZAGREB Gajeva ulica 15

Izvadja: Električna instalacija svi-
jetla, telefona, kućnih
zvonila i reklama

Preuzima: Uredjaje električ cen-
trala, pogona, prenose
sila, popravljanje sviju
vrsti električnih strojeva

Metalokemika d. d.

za kemičke i rudarske proizvode

Zagreb

Strossmayerova ulica br. 6

Brzozavi: Metalokemika

Beograd

Kralja Petra ulica br. 62

Telefon interurb. 16-11

KOVINSKE i željezne polufabrikate

KOVINE i sve kovinske legure

KEMIKALIJE, osobito

modra galica

Centralna eskomptna i mjenjačna banka dioničko društvo

Aksijski kapital . . . Din. 25,000.000
 Rezerve „ 6,000.000

Zagreb Margaretska ulica broj 4.
 (kod Srpsko-pravoslavne crkve)

Podružnice :

BROD n/S
 Starčevićeva ul. br. 4

DJAKOVO
 Wilsonova ul. br. 4

OSIJEK
 Trg Kralja Petra br. 1

OBAVLJA: sve bankovne transakcije **PRIMA:** uloške na knjižice i tekući račun i plaća najbolje kamate, **KUPUJE I PRODAJE:** valute i devize, te ih obračunava najpovoljnije, **IZDAJE:** čekove, akreditive i jamstva na sva mjesta u zemlji i na strani.

Ulagачi dobivaju visoke premije, koje se izvlače 4 puta godišnje! Tražite prospekt!

DIONIČKO DRUŠTVO „MERKUR“

VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA

ZAGREB - ILICA 31

PAPMERKUR
 BRZOJAVI

TELEFON:
 17-95

Veletrgovina
 pisačeg, risačeg, novinskog, te
 omočnog papira

Vlastiti proizvod
 bilježnica, notesa, blokova i konfek-
 cija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište
 kuverata, te pisačeg i risačeg pribora

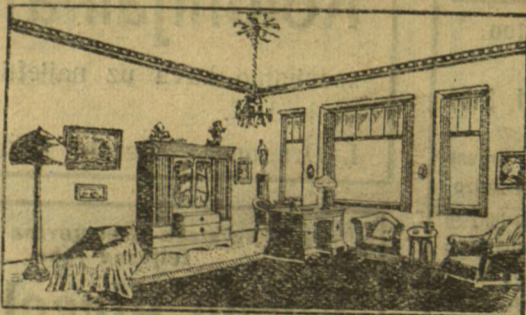
Asbestni škrljjevac

cement, sadru, opeke, beton-
 sko gvoždje, traverze i sav
 ostali gradjevni materijal
 prodaje na veliko i na malo

GRADIVO

TRGOVAČKO DRUŠTVO
 Zagreb, Bogovičeva ulica 3
 Telefon broj 5-55 Brzjavi: Gradivo

Prva osječka
TVORNICA ZA PRERADBU DRVA D. D.
 Atelier za umjetničko uredjivanje stanova

Telefon 2-41, ZAGREB Gajeva 12.

POKUĆTVO

Sve vrsti uz svaku cijenu.

„GOLUB“ **„GOLUB“**

ZASTITNI ZNAK

JE NAJBOLJI PAMUK

ZASTUPSTVO I SKLADIŠTE
A. ROMANO
 ZAGREB
 AKADEMIČKI TRG BR 8

Nosite radi njihovih
 mnogih prednosti

kaučuk pete i potplate.

Turika

M. Marberger i sin

Sajmište broj 55 ZAGREB u vlastitoj palači

Preporuča svoje bogato skladište umjetne kože (Kunstleder) za tapetare, sedlare i knjigoveže, voštanog porketa (Wichsleiwand), pletene (Wirkwaren) i gūmene robe uz tvorničke cijene, prodaja samo na veliko.

Na zahtjev šaljemo cijenik i uzorke.
 Posjetite naše skladište!

ŽELJEZNE KREVETE

te razno željezno pokućstvo, bravarsku robu, vijke i zakovnice u svim mjerama proizvodja, te drži stalno na skladištu. Najbolje kakvoće uz najsolidnije cijene.

„Z M A J“ INDUSTRIJA ŽELJEZNE ROBE D. D.
 TELEFON 7-43. ZAGREB PETRINJSKA 3.

Posjetite našu stalnu izložbu.

GIDOL

NENATKRILJIVO SREDSTVO ZA ČIŠĆENJE SVIH VRSTI KOVINA
 Čuvajte se patvorina!

Jedini tvorničari: Zahtjevajte uvijek samo:

GRUBIĆ I DROBAC, tvornica kem.-tehn. proizvoda d. d., ZAGREB

GIDOL